

Møte i Faglig brukerråd syn

Tid: 09.02.22, kl. 09.00 – 12.00

Sted: Videokonferanse (Webex)

Deltakere: Øyvind Blindheim (Norsk NCL-forening) Grete Bæverfjord (Norges Blindforbund, foreldreutvalget), Farah Ramadan (Norges Blindforbund) Marit Elin Eide, leder av Ledernetverk syn (regiondirektør i Statped midt). Eva Marie Hammervik (avdelingsleder Statped midt), Anne Lise Solstad (avdelingsleder Statped sørøst) og Stine Morbech (fagstab Statped sørøst).

Kopi: Sissel Sørensen Bye, Norges Blindforbund (vara, NBF) og Sverre Fuglerud, Norges Blindforbund (vara NBF) og Lena Gimse, Norges Blindforbunds ungdom (NBfU).

Ikke til stede: Silje Solvang (NBfU)

Referent: Stine Morbech

Kari Anita Brendskag (direktør for avdeling for læringsressurser og teknolog) deltok under sak 06/2022

Dagsorden

01/2022 Godkjenning av møteinnkalling og dagsorden

Godkjent

02/2022 VOK trinn tre. Vi drøfter innspill fra organisasjonene

Marit innledet: Gjennom Meld. St. 6 får Statped signal om å spisse tilbudet og bidra til å sikre nødvendig kompetanse nærmere barna og elevene. Omstillingen innebærer at Statped skal yte tjenester i varige, omfattende og komplekse saker (VOK). Statped har høsten 2021 gjennomført en intern prosess der målet har vært å definere tjenesteprofilen vår i henhold til nye føringer. I denne prosessen har vi bedt om innspill fra brukerorganisasjonene; både på begrepsforståelse og på beskrivelsen av utfordringsbildet og hva som skal være framtidige tjenester. På bakgrunn av arbeidet som er gjort, utarbeider Statped nå en direktørmøtesak som blir utgangspunkt for den formelle dialogen med brukerorganisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og KS. De fleste av tjenestene på synsområdet befinner seg på nivå tre i tjenestekjeden, og det er ingen tvil om at Statped fortsatt skal yte tjenester på synsområdet.

NBF: Foreldre til synshemmede barn opplever at tilbudet har blitt redusert selv om Statped kommuniserer noe annet. Dette gjelder i første rekke kursvirksomheten rettet mot elever, et kurstilbud som er savnet og etterspurt. Foreldre er også opptatt av sårbarhet knyttet til overganger. Videre kommer det mange tilbakemeldinger om utfordringer knyttet til det digitale skiftet der organisasjonene har en forventning om at Statped skal være mer offensive



og oppsøkende. Byrden kan ikke ligge på elev og foreldre når det gjelder å identifisere og følge opp utfordringene elevene møter gjennom økt bruk av digitale læringsressurser.

Statped bekreftet at det er store utfordringer knyttet til økt digitalisering i skolen, og framholdt at Statped har stor oppmerksomhet rettet mot denne tematikken med tanke på å bygge kompetanse internt og å overføre nødvendig kompetanse til skolene. Det ble orientert om at Statped og Utdanningsdirektoratet nå samarbeider om å utvikle nytt støttemateriell som vil være en hjelp i møtet med den økte digitaliseringen (se også sak 3).

Statped framholdt videre at det internt er jobbet mye med rutiner ved overganger og oppfordret foreldre til å ta kontakt hvis det oppstår problemer. Statped erfarer at det kan være et språk mellom hva skolen mener er tilstrekkelig og hva foreldre opplever som tilstrekkelig.

Når det gjelder elevkurs, bekreftet Statped at tilbudet om elevkurs har vært redusert etter evalueringen av den nye kursmodellen. Reduksjonen skyldes delvis at det er behov for å vurdere og utvikle andre tilbud for å oppnå god læringseffekt (jf. evalueringsrapporten), og delvis at det har vært umulig å tilby fysiske kurs i koronaperioden. Statped vil være i dialog med brukerorganisasjonene når det gjelder kurstilbudet framover.

NBFs foreldreutvalg: VOK-prosessen går ut på å definere de ulike nivåene i tjenestene. Hovedproblemet for sluttbrukeren er at balansen mellom nivåene ikke fungerer. Erfaringen er at Statped i dag er sjeldnere til stede der barnet og eleven befinner seg, selv om det er Statped som sitter på kompetansen. Vi må få til en tettere oppfølging fra Statped enn hva som er tilfellet i dag. Foreldre og lærere er fornøyde med tjenestene de får, men Statped må komme tidligere inn og være til stede over tid.

Norsk NCL-forening: Det Statped sier, «er lov». Kompetansen finnes ikke på skolen. Her er det Statped alene som sitter på kompetansen. Det er derfor viktig at Statped er tydelig overfor skolen i sin veiledning. Skolen vet ofte ikke hva behovet er, og det er derfor Statped som må sette ord på hva som må til av tilrettelegging.

Statped framholdt at vi jobber mye med hvordan vi skal tilby tjenester til lærere som underviser elever som bruker punktskrift. Vi har nå utviklet en ny tjenestemodell der vi tilbyr flere tjenester digitalt, kombinert med lokal veiledning. Når vi tilbyr fysiske kurs, erfarer vi ofte at skolen kun har mulighet til å delta med en lærer. På den måten påligger det denne ene læreren et stort ansvar for å videreformidle kompetansen til andre lærere som følger opp eleven. Vi har derfor tro på en modell med en kombinasjon av digitale tilbud og lokal veiledning som legger til rette for at flere lærere fra samme skole kan delta samtidig.

NBF: I beskrivelsen av utfordringsbildet og framtidige tjenester må Statped ikke glemme de praktisk estetiske fagene og ADL. Kunst og håndverk er f.eks. spesialundervisning på høyeste nivå. Det er også svært viktig at Statped tar et større ansvar for seksualundervisningen som gis i skolen. Organisasjonen mener seksualundervisning er en del av innholdet i skolen, og at Statped derfor også må kunne gi veiledning i en slik sammenheng.

Statped orienterte om at utfordringer knyttet til de praktisk estetiske fagene vil bli tematisert i støttemateriellet som nå utvikles (se også sak 3), og at Statped ser på kompetansen på dette området som sårbar. Kompetanseoverføring på disse områdene vil også bli tema i den videre dialogen med organisasjonene, KS og kommunene om framtidig tjenestetilbud. Når det gjelder seksualundervisning, presiserte Statped at opplæringen er skolens og skoleeiers ansvar, og at Statped ikke kan overta ansvaret for seksualundervisningen selv om synshemmede og seksualitet kan være et krevende tema. Statped er et støttesystem som skal bidra til å legge til rette for god læring.

Vi følger opp teamet seksualundervisning på neste møte.

03/2022 Kort informasjon om etablert samarbeid med Udir om støttemateriell LK20 til synshemmede elever, ved Statped

I dag er veiledningsmateriellet om å tilrettelegge opplæringen i fag for elever som er blinde og sterkt svaksynte, mye brukt. Det samme gjelder veilederen om opplæring etter §§ 2-14 og 3-10. Statped og organisasjonene har imidlertid lenge vært opptatt av at det er behov for en revisjon av materiellet. Statped har derfor over tid hatt dialog med Udir om å oppdatere og fornye dette materiellet. Det er nå etablert en arbeidsgruppe som er i gang med å utvikle et nytt støttemateriell som er tilpasset LK20. Gruppen har representasjon både fra Udir og Statped, og det er etablert en styringsgruppe med avdelingsdirektører fra Udir og avdelingsledere fra Statped. Dette er et arbeid Statped prioriterer høyt, og målet er å ferdigstille materiellet i løpet av tidlig vår 2022.

Vi legger presentasjon ved referatet.

04/2022 Vi tar opp igjen sak 27/2021 som var meldt til møtet som ble avlyst i november: Nytt organisasjonskart i Statped, ved Grete Bæverfjord

I nyhetsbrevet fra Statped for oktober 2021 var nytt organisasjonskart omtalt, med henvisning til at det var godkjent av Kunnskapsdepartementet. Dette er uten tvil en viktig endring som vi skulle hatt anledning til å uttale oss om tidlig i prosessen. Hvorfor får vi vite om dette gjennom et nyhetsbrev? Dette er utvilsomt en prosess som har gått over tid.

Hvilke fordeler og hvilke ulemper vil en slik organisering ha for fagmiljøet innenfor syn? Vi hadde forventninger om at ny organisering av Statped skulle bety en styrking av det faglige arbeidet på synsområdet, men vår umiddelbare reaksjon er at dette er et skritt i feil retning. Hvordan er det tenkt at det synsfaglige miljøet skal ivaretas, både med tanke på rådgiverne og elevene?

Det var enighet om å slå sammen sak 4 og 5.

05/2022 Vi tar opp igjen sak 28/2021 som var meldt til møtet som ble avlyst i november: Nytt organisasjonskart i Statped – inndeling i divisjoner, ved Grete Bruun

Hva vil endringen til divisjonsinndeling egentlig bety for tilbudet fra Statped til alle blinde og svaksynte elever og skolene deres?

Et par punkter som gjelder NCL spesielt, men som absolutt er relevant for alle synshemmede som har tjeneste fra Statped:

- *Skal NCL - elevene fremdeles ha en fagperson i Statped som følger dem gjennom skolegangen eller vil det nå bli skifte av fagpersoner ved overgang fra barneskole til ungdomsskole og videre til vgs?*
- *Skal NCL - kompetansen fremdeles holdes samlet på et tjenestested?*

Statped framholdt at Nasjonalt brukerråd har vært holdt orientert om arbeidet med nytt organisasjonskart, og at arbeidet med omstillingen har vært tema på alle brukerråd.

NBF Framholdt at Faglige brukerråd kun har vært informert på helt overordnet nivå, og at dette bekrefter at de faglige brukerrådene ikke anses som like viktige som det nasjonale brukerrådet.

Statped orienterte om at melding 6 går konkret inn og definerer endringer som Statped må ta hensyn til. Vi skal bort fra regionkontormodell, og skal nå organiseres landsdekkende med kontorer i regionene. Alle modeller har fordeler og ulemper. Fordelen med ny modell og fokuset på alderssegment, er muligheten for ytterligere spissing mot kontekst. Samtidig er Statped svært oppmerksom på risiko knyttet til sårbarhet ved overganger. I den nye modellen må Statped derfor sikre strukturer som ivaretar samarbeid på tvers av divisjoner. Heller ikke i dag følger en og samme rådgiver barn og elever gjennom hele opplæringsløpet, og vi er derfor opptatt av å ivareta kompetanseoverføring ved skifter. Vi har også kolleger på andre fagområder som jobber mye med sammensatte vansker og progredierende diagnoser, og vi vil fortsatt samarbeide med dem ved behov.

Ny organisasjonsmodell vil bli evaluert med tanke på behov for justeringer.

06/2022 Utfordringer knyttet til digitale læringsressurser, Grete Bæverfjord

Kari Anita innledet med en presentasjon der formålet var å tydeliggjøre Statpeds rolle og ansvar knyttet til problemstillingene som var reist fra NBF:

Omlegging til digitale ressurser krever mye av dem som skal tilrettelegge for elever med ulike typer synsvansker, og universell utforming av digitale læremidler har fått mye oppmerksomhet i mediene den siste tiden. Rapporten fra Oslo Economics, som er laget på oppdrag fra Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), vil trolig bli viktig for innsatsen på området framover. Det gjøres nå et arbeid på ulike nivåer for å gi god veiledning knyttet til

bruk av digitale læremidler. Udir har utviklet en side for skolene og kommunene til bruk når læremidler skal vurderes. De har også utarbeidet en kriterieliste for læremidler som utløser Kunnskapsdepartementets innkjøpsstøtte. Sammen med NLB og Forleggerforeningen, har Statped utarbeidet en veileder for universell utforming av digitale utgivelser.

Det er også gjennomført en del tester av digitale ressurser:

- På oppdrag fra Bufdir gjennomførte Funka (2020) et prosjekt som undersøkte tilgjengelighet på de mest brukte digitale læringsplattformene i grunnskolen.
- Prosjektet «Universell utforming av digitale læremidler» i Bufdir. MediELT har testet om tre digitale bokavlesere tilfredsstiller kravet til UU.
- Det er laget en sjekklister for vurdering av apper: Apper for alle elever! (universellutforming.no)

Statpeds oppdrag er å utvikle, tilrettelegge og produsere læremidler for blinde og sterkt svaksynte elever. Oppdraget er hjemlet i opplæringsloven og åndsverksloven. Vi tilrettelegger lærebøker som er i handelen, til punktskrift på papir og elektroniske utgaver tilpasset bruk av skjermleser og punktskriftsdisplay. Ved behov utvikler Statped også annet materiell, f.eks. taktile figurer (kart, modeller), lydillustrasjoner, 3D modeller. Vi produserer også lydbøker som brukes av både synshemmede og lesehemmede, og vi bistår læremiddelutviklere og forlag med tilrettelegging av digitale læremidler. I tillegg til dette, bistår vi Udir med vurdering av særskilte læremidler som får tilskudd gjennom tilskuddsordningen.

Ansvar for innkjøp av læremidler ligger hos kommunene, mens ansvaret for å tilrettelegge læremidlene etter UU-krav ligger hos læremiddelutviklerne. Statped tester egne læremidler for UU og særlig tilrettelegging for synshemmede. Udir har utviklet kriterieliste for læremidler innen tilskuddsordningen, men godkjenner ikke læremidlene.

Ved behov bidrar Statped med sin kompetanse overfor de store forlagene slik at særlig tilrettelegging for synshemmede kan legges inn i grunnlagsfilene. Bruk av digitale læringsressurser er også et sentralt tema i Statpeds kompetansetiltak overfor skolene, både gjennom lokal veiledning og personalkurs.

Når det gjelder rapportering av læremidler som ikke fungerer, ligger ansvaret mellom kommunen som kjøper, og læremiddelprodusenten som selger. Klager på læremidlene går til Diskrimineringsnemda. I 2021 behandlet nemda 12 saker som handler om brudd på regelverk om utforming av IKT i utdanning (jf. s.47 Oslo Economics rapport 2021). Statped ber skolene om tilbakemelding på kvaliteten på læremidler som vi har utviklet, tilrettelagt og produsert.

Udir arbeider nå med en nasjonal tjenestekatalog i samarbeid med bla. Statped. Dette vil være en del av arbeidet med det nasjonale digitale økosystemet, et arbeid KD har iverksatt sammen med KS, Udir og Statped. Statped kan spille inn at en oversikt over funksjonalitet for våre målgrupper, legges inn i tjenestekatalogen

Flere skoler etterspør fortsatt bøker etter gammel læreplan, og etterspørselen er ikke redusert. Statped har en vei å gå for å få til god tilrettelegging av de digitale ressursene skolene nå tar i bruk; det gjelder både mht. uu og særskilt tilrettelegging. Her er det utviklingsdelen i mandatet vi må få mer fart på. Vi må få til en vridning av produksjonen vår i retning mer digitale ressurser.

Norsk NCL-forening spilte inn at skolene stadig oftere digitaliserer bøkene ved å ta bilder av ressurser og så syr sammen til en digital ressurs. De bruker gjerne programmer der man lager ressurser som er en kombinasjon av bilde- og lydfiler, og der det benyttes mye klipp-og-lim. Slike ressurser er i svært begrenset grad brukbare for elever med synsvansker.

Statped svarte at de er kjent med disse utfordringene, og at Statpeds rådgivning blir særlig viktig med tanke på å formidle hvilke løsninger som fungerer for synshemmede elever. Statped presiserte videre at de ikke er tilsyn og at de ikke kan pålegge, men at de likevel opplever seg som offensive i sin veiledersrolle ved at de er inne med veiledning i individualsaker når undervisning planlegges og valg av ressurser er tema. Statped ser særlige utfordringer på ungdomstrinn og vgs. der mange faglærere er inne.

NBF minnet om at organisasjonen har oppfordret Statped til å komme i dialog med elevene selv, siden det er disse som best vet hvor skoen trykker.

Statped svarte at de vil se nærmere på hvordan de kan komme i dialog med elevene på en systematisk måte.

07/2022 Tilbud om fysiske elevkurs, ved Grete Bæverfjord

Vi ber om konkrete tilbakemeldinger på status for framtidige elevkurs. Vi tenker på skolerettede, fysiske elevkurs.

Dette er svært viktig for våre elevgrupper, både for punktskriftbrukergruppen og svaksyntgruppen. Det er en læringsarena som ikke kan erstattes av noe annet. Disse kursene gir en direkte kontakt mellom synspedagoger og elever, med faglig utbytte for begge parter. For elevene er slike kurs den eneste fullt tilrettelagte undervisningssituasjonen de opplever i løpet av et skoleår, og de betyr mye for motivasjon og personlig utvikling. Brukerorganisasjonene har gitt sterkt uttrykk for at elevkursene er noe som må videreføres.

- *Hva er planen per i dag?*

NBF framholdt at hvis det er formelle hindringer for at Statped kan tilby elevkurs framover, så må organisasjonene få informasjon om dette. De vil da følge opp saken på politisk nivå.

Statped presiserte at det ikke er formelle forhold til hinder for å arrangere fysiske elevkurs, men at det først og fremst er læringseffekt Statped vurderer. Det er i dag ikke noe som tilsier at Statpeds kurs gir betydelig læringsutbytte og effekt. Statped ønsker derfor å dreie tjenestene mot mer lokal veiledning i individualsaker. Det er heller ikke slik at kursene er den

eneste arenaen der elever får en fullt ut tilrettelagt undervisningssituasjon. Mange elever får en godt tilpasset undervisning på sin skole.

NBF framholdt at Statped bør kartlegge elevenes erfaringer. I tillegg til det rent skolefaglige, er også de sosiale aspektene ved kursene viktige for læringsutbyttet.

Statped svarte at det er et spørsmål om hvorvidt det sosialpedagogiske tilbudet bør ivaretas av andre enn Statped. Statped er i dialog med NBF om et samarbeid om kurs fordi vi mener det kan være andre arenaer som bedre ivaretar det sosiale og identitetsskapende.

Norsk NCL-forening spurte om en omprioritering vil bety at Statped i større grad kan reise ut i skoler og barnehager.

Statped bekreftet at det er slik vi tenker. Det er utrolig ressurskrevende å legge til rette for kursvirksomhet, og vi må gjøre en kost-nytte-vurdering.

NBF framholdt at foreldre til synshemmede barn opplever at elever har stort læringsutbytte av kursene, og at kursene gir en motivasjon for å klare seg i skolen. Det er viktig for disse elevene å erfare at flere lærer på samme måte og å bli kjent med ulike typer hjelpemiddelteknologi, få gode erfaringer med utfordringer i kroppsøving osv. NBF viste også til Statpeds fagnettverk som mener at elevkurs er et effektivt virkemiddel (jf. VOK-analysen). NBF tilbyr kun barne- og ungdomsleire og familiekurs. Dette er ikke en arena for skolefaglige tema. NBF forstår det slik at det er faglige oppfatninger i ledelsen i Statped som stopper tilbudet om fysiske elevkurs.

Statped framholdt at vi er bundet av rammebetingelser i sektor: For å bidra til en inkluderende praksis, skal Statped være tett på barn og elever der de er. Det har vært mye positivt med elevkurs, men vi skal forvalte de ressursene vi har på en effektiv måte, og det finnes ikke sterke faglige argumenter for å opprettholde det fysiske kurstilbudet til elever. Statped håper derfor NBF kan tenke nytt sånn at vi kan utvikle et kurstilbud der Statped deltar med faglige bidrag. Trepartsmodellen der vi ga kurstilbud til foreldre, lærere og elever, vil ikke blir videreført. Det diskuteres nå elevkurs både på syns- og hørselsområdet i Statped, og vi vil gå i videre dialog med kommuner, fylkeskommuner og brukerorganisasjoner om disse tjenestene

NBF holdt fast ved at de oppfatter elevkurs som en effektiv måte å løse Statpeds oppgaver på. I den lokale veiledningen er tjenesten svært voksenstyrt. På kurs kommer elevene i større grad i direkte dialog med rådgiverne. Det ble videre vist til forskningsrapporten «En av flokken», der det framholdes at det ikke virker stigmatiserende å ta elever med sansetap ut av skolen for å delta på kurs.

08/2022 Tilbud om digitale kurs for elever i vgs, ved Statped

På bakgrunn av utprøving våren 2021, startet Statped høsten 2021 opp med digitale kurs for elever på videregående skole og deres lærere, med plan om å gjennomføre modul 1 og 2 før jul, 3 og 4 etter jul. Vi tilbød kurs for to ulike målgrupper; svaksynte og punktskriftbrukere. 1. modul skulle gjennomføres i oktober.

Det ble blant annet i Faglig brukerråd syn våren 2021, drøftet hvordan vi denne gangen enda bredere kunne sikre at informasjon om kursene nådde de aktuelle målgruppene. Vi har i tillegg til å informere om kursene på statped.no sendt ut brev til aktuelle brukere, skoler og PPT. Vi har informert om kursene på Statpeds Facebook-side og informert Faglig brukerråd. Kursene er i tillegg promotert aktivt ut i individualsaker av kontaktpersoner. På tross av dette ble det såpass lav påmelding (1 på kurset for svaksynte og 3 på kurset for punktskriftbrukere), at vi valgte å avlyse. For elevene som er punktskriftbrukere, har vi gitt tilbud om individuell veiledning knyttet til kursets innhold. På tross av lav påmelding høsten 2021, er det besluttet å tilby modul 3 og 4 våren 2022. Kurstilbudet vil bli grundig evaluert, og evalueringen vil danne grunnlag for videre beslutninger.

Statped har forventninger om at alle som deltok på tidligere kurs, også melder seg på i vår. De som har deltatt på de første to modulene, får direkte invitasjon.

NBF framholdt at elever i stor grad er sjølhjulpne når de går i videregående, og at det derfor ikke er så aktuelt for lærere å delta på disse kursene. NBF tror derfor kravet om at både lærer og elev deltar, kan være noe av forklaringen på svak påmelding. NBF mente også det er uheldig at kursene blir tilbudt helt i innspurten av 3. år da dette er et veldig travelt år for elevene.

Statped har ikke erfart at det er et problem å få med lærere, men framholdt samtidig at det fint vil være mulig å gjennomføre kurs med bare elev (uten lærer). Statped vil derfor vurdere å justere teksten i kursbeskrivelsen.

NBF undersøker nærmere om det finnes flere eksempler på at elever ikke har meldt seg på fordi lærer ikke ser det som relevant å delta.

09/2022 Eventuelt

Sarepta, ved Øyvind

NCL-foreningen spør hva som er status i arbeidet med Sarepta

Statped antar at de i løpet av de nærmeste månedene vil få en avklaring på om videreutvikling av Sarepta er en oppgave Statped skal ta på seg. Hvis ressursen skal utvikles, må vi se på kjernefunksjonen og hva som kan utvikles for nye plattformer. Lærere blir fortsatt oppfordret til å bruke ressursen fordi det ikke finnes noe alternativ.

Bekymringsmelding overganger, Grete

Bakgrunnen er bekymring fra en mor som har erfart at Statped meldte avbud til et møte med henvisning til at ansvaret lå hos «lokale krefter».

Statped presiserte at de bidrar og er en aktiv part ved overganger, samtidig som de oppfordrer PPT og skole/barnehage til å ivareta pådriveransvaret.